

برنجی سنه ۰ نومرو ۲

برنسیخه یی ۱ چار نکه در

۱۵ ذی الحجه سنه ۱۴۹۶

مجموعه علوم

هر عربی ایک برزده واون بشنده نشر اولنور

(خاتمہ)

اخوانی دعوت ابتدیکم بوا مرخیرہ قارشو
شبهه یوق کہ خیری شری طائیدان عاجز
وطوغذیغنه پشمان بعض سیریم وتنبل ادمار
بوفکری یاعبت یاخود محال زعم ایدرک برطاقم
تقوہاتہ باشلار لر لکن وطندا شرمزک بو کونکی
کونده حائر اولدقلری مطالعات حکمی انلرک
بوسوزلرہ ' صولداکی صفر کبی ' تأثیر ویرمیون
بزاووطن چوجقلری بزکہ لسانمزلہ اصلاحی
فکری ذہنلرمزہ برلشدی ارتق انکله هیچ
برقوت چار پشمان . ینہ بزاووطن چوجقلری بزکہ
بزم اعتقادمزجہ سایہ سنده افادہ مرام ایتدیکم
لسانمزلہ اصلاحنہ موفق اولوب داخلقلرمزک
رحمتہ مظهر اولق کبی براعلا مکافات اولاز .
مجموعہ

مشورت صاحبی لسانمزلہ وخصوصا املازمک
واجب الاصلاح اولدیغنی ' ادلہ ' مقنعہ ایلہ '
اثبات ایلدی . شواصلاحہ مدار اولق اوزرہ
عقلہ ملایم چارہ لر کوستردی . بونکله
برابر رأینی حمایہ ایتمک ونفس الامرہ
موافق بیلمک فکر واعتقادندہ اولمیدیغنی
کوستردی . اوینونسز مطالعہ لرینہ اعتراض
اولنسنی اصحاب قلمدن رجالیلدی .

حقیقہ رأیلرینک طاقبلہ یعنی بلا تعدیل تمامیلہ
قبول اولنسنی نہ اصحاب قلم ونہدہ ارباب
لسان ارزوایدن . فقط « براسانک اصلاحی
اولامفرداتک مضبوط اولسنہ توقف ایدر .
برلسانندہ استعمال اولنان لغت لر ' ہرہانکی
جنس لساندن اوورسہ اولسون ' اولسانک
مفرداتسندن ہماییلور . « دیمسی واقعہ
مطابق اولدیغنی اعتراف ایتہ جک برعاقل منصف
تصو اولنہ مار .

بستہ عالیہ مصالحتہ نورادن شروع ایدیلہ رک

لسانمزلہ مخصوص لغت کتابلری یایلور وبعده
صرف ونحو وبلاغت کتابلری تنظیم ایدیلور
ایسہ ہم لسانمزلہ واملامز وھمدہ اھالیمز وادی
وحشت وچہ سالدن صحرای عمران وعرقانہ
بیقرارلش اولور .

بوخصوصہ مقتضی تدابیر وفندا کارانی
جمعیت علمیہ حسب الحمیہ کوزینہ کسیدرمش
ایسہدہ بویلہ بر بارعظیم ' ہنوز تشکل ایتش '
بر جمعیتک دوش ہمتنہ براغلمق پکدہ تجویز
اولنہ میہ جفندن شومقصدہ مباشرت ایچون
ہانکی قیودن کیرمک مناسب اولہ جفنی اولاولطنمزلہ
ارباب قلمندن استفسار ایلرز .

امضالی وامضاسنر الہ جفمنز وصایا ونصایح
حسنہ بی مجموعہ علومہ درج ایتدکجہ بزم
فکرلرمزی دخی یازاجفنز .

ترقی معارف

تاریخ و تقسیم و ثمرات علوم

« مسائل العلوم تتراید بتلاحق الافکار » قضیہ بی
مقتضاسنہ معارج علوم وقنونندہ لاینقطع
وقوعہ کلان ترقیات متابعہ دن طولایی
عقول بشرہ حیرت ویر بر عصرہ یلشدیکمن
یلنملیدر .

انسان کوکاری باشدن باشہ کشف ایتدی .
دکزلری قعرلرینہ وارنجہ قارش قارش اولچدی .
توزلری بیلہ قالمامش ذریات قدیمہ توارینجہ
اثار عتیقہ یہ مر اجعتلہ - اشنا اولدی . انک
یو کسک طاغیرک تیلرینی کزدی . منطقہ
چارہ نک اووہ لرینی ' چولارینی کوردی .
قضب بورلریلہ اورتلش صرب قیالری زیارت ایلدی
شمسک ویلیدیرمک پیدا اولدیغنی کرہ بخارہ
جیقدی . سیارہ مزک بنیاتی اکلامق ایچون
بغرض اقلرینہ قدر کیردی . عناعمری اجسامی

اهتزازاتی آراءه ایدن قانون عمومینک کشف
واستنباطنه سعی واجتهاد ایدر؟

نوع بشرك ترقیات علمیه سی طبق برصبینک
تدریجا بیود کجه احوال کونیه به کسب وقوف
ایتمسنه بکزر . بر طفل نورسیده اعمال فکر ونظره
وحتی استعمال حواسه بیه عدم اقتداری
جهتیه اطرافنده کی احوال ووقوعاتک هیچ برنی
مدرك دکادر . رفته رفته اول حواسنی استعمال
و بعده احسانات طفلانه سی تکرر ایده ایده
کندینی احاطه ایدن اجسامک الوان واشکال
وحرارت و برودت وخشونت وسائر خواصنی
ادراکه باشلر . بو ادراکات جزئییه وسط حسیه دن
قوه حافظه ونخیله سنده مر تسم ضرور ذهنیه سی
چو غالدقجه ارتق معلومات مضبوطه سنک مابه
الاتحاد والامتیازلرینی دوشونمکه واعیان خارجیه
کیفیاتیه ووقوعات کونیه آراسنده کائن مناسباتی
اکلامغه مقدر اولور . بوملکه دخی خیلی
قوت بولنجه ضبط وسائل وتصور مسائل
ایده ایده قضایای شخصیه ابتدائیه سندن احکام
کلیه استنباط و بوجهله حقایق اشباه کسب
اطلاع ایلر .

اشته بو کائناتل نوع بشر دخی تیه کر یه وحشت
ووادری بهیمیتدن قور تیابوب بنی نوعیه
معاشریه مباشرتله عاقبت حیوان ناطق عنوانه
شایان اولدقد: دائره افکارینه مطابق احتیاجات
قلیله وخسیسه سنی برقاچ یکم جالی کلمات و اشاراتله
افادهیه باشلدی . فقط برفرد ایله بر نوعک مقیاس
ترقیلری یسنده زمانا پاک یوک تفاوت بولندیغندن نوع
انسان کمالات حاضر دیه رسیده اولنجه به دکن
مرور ایدن قرون ودهور پک چوق ایسه ده مقدار
صحیحی وخصوصا انسان بودهرلر ایچنده نه
حاله بولندیخی لایقیه کسدر یله مز .
مع مافیه شوقدر دنیله سیلور که جناب رب العالمین

خدمته قوللانق ایچون - تحلیل ایلدی .
کیمیری بحر محیط انکیلرینه سوردی . قرده
واپورلر یوروتدی . برق خاطنی تاناریرینه
قولالندی . کونشی - بصحه خانه لرده - حکاک
ورسام ایلدی . ضیایی قلم کی استعمال ایتدی .
ماکینه لرده چلیکدن اللر قوللر یاپدی . معدنلری
کوله لر کی استخدام ایتدی . قوای طبیعیه یی
ایر قیله رق اجسام کشیفه یی جی واهر کران
بهایه تحویل ایتدی . دیوارلرک یوزلرینی نقشه
نفسیه به تبدیل ایلدی .

طاغاری دلایلر . صحرالرده قنالر اچدیلر .
استدکاری وقت دکزلی قره یاپدیلر . ارزو
ایتدکلرنده قره لری دکزه دوندیلر . معبرلر
کشادوکرلر بنیاد ایتدیلر . ط . و پراق ' صو ' آتش '
هوایی تسخیر واوزون مسافه لری تقصیر
ایلدیلر . بدن ارضه تیور یولارله طمرلر ' تلغراف
تلر یله اعصاب یاپدیلر .

الحاصل بلاد متمدنه ده برادم ایکی اوجای
سپردن صکره عودتده مختراک چوقلغندن
ماشینی کندی ملکیتی طانیه مز اولور .

بو معموریتلر علومک اناری ودرلودر لوسر کیلر
اثمار ترقیاتک پارازی دکلیدر؟

رهنمای افکار جهان اولان اصحاب معارفک
بو عسرت و مشقتلی عملیاتک علت غاییه سی
حقایق اشیایی کشف وتدقیقندن بشقه ندر؟
کشف حقیقت ایچون دکلیدر که کیمی حکمت
وکیمیانک غایت نازک تجر به لرینه قیام و کیمی
بنی نوعک عمرلرینی تزید امیدیه « اسقالب »
الده جانسز برجیفه نک تفتیش وتشیریمخه بذل
تقدینه اهتمام ایلر؟ وکنذک کشف حقایق
ایچون دکلیدر که بونجه غیر تکشار دقیق حسابلرله
اوغراشه رق یلدرلرک حرکتلرینی افاده و حکمت
کیمیا ' معانیقک وهیولینک صوک اجزاء فردیه سنک

اشرف مخلوق اولان نوع بشرك طينته داروى
 فهم وادراكى اكش و كوزينه قارشو صنايع بديعه
 الهيه سنى جامع كتاب مين عالمى اچمش و بونك
 مشتمل اولديغى اسرار وحقايقك كشف
 واطلاعه برميل و ارزو و برمش و جلب منفعت
 و دفع مضرتدن عبارت اولان احتياجات ماديه
 و معنويه سنك تدارك مفعور و مجبور ايلمش
 ايدو كندن انسان هر باقىشنده بر امر غريبه
 تصادف و محسوساتنى حوصله سنه كوره تفكر
 و تدكير ايدرك معلوماتى تكثير ايلمشدر .
 فقط ابتدائى امرده موجودات خارجيه
 ارانندهكى مناسباته واقف و اناردن منشعب
 فروعاته عارف اولدقدن صكره حقايق اشياى
 حسب الطاقه تدقيق و قوانين طبيعیه ي
 استنباط و تعميق ايلمسى امر طبيعى ايدو كنه
 نظراجهانده اولاصنايع و ايكنجى درجه ده يعنى
 صنايعدن صكره علوم تولد ايتمش اولديغنى
 اكلا شيلبور . چونكه مشاغل عمليه پيشرو مسائل
 نظريه در . زيرا هر فنده اول امرده قباط اسلاق
 شيار ايله و برچوق زمان اصول سز عمليات ايله
 ايرغاشلادقدن صكره مكمل تجر بهل اجرا
 ايديلور و عاقبت نظريات علوم ترتيب و تأسيس
 ودها صكره قوانين استنباط اولانه رق بر صورت
 مكمله ده وضع و تدريس اولنور .
 اشته انسانك بو وجهله قوه مدركسى
 تحصيل متانت و نظريات علومه كسب الفت
 و ممارست ايلمشدن .
 بناء عليه اخلافه بر يادكار اولمق نتيجه قدما
 و اسلاف وضع اساس معارفه سعى و اسعاف ايدرك
 (الفضل للمتقدم) شرفنى احراز ايتدكارينى جمله
 اهل انصاف تسليم و اعتراف ايتسه كركدر . لكن
 اول زمان حكما سنك بداوت والات علميه
 و معلومات كافيه دن محروميتلى ملا بسيله

دقايق علوم تقاب اوهام و سحباب اظلام
 و راننده مكنوم قالمشيدى . حتى اعصار وسطاده
 بيله همان عموم ناس غداى جهالتله تعيش و نعمت
 معارفدن اجتناب و توحش ايدر و افكار فاسده
 و خيالات كاسده لينه مبنى عندلرنده معارف
 حقيقه نك قسدري نامعلوم و تحصيل و تعلمى
 مذموم و مشنوم و كندولرى مراتب كمالندن
 محروم ايدى .
 ازمنه ماضيه رجزعله عقول انسانيه نك
 كچديكى عقبه و منزللر پيش مطالعه يه آلنور
 واقوام قديمه نك احوالنه عطف نظر ايديلور
 ايسه بو قوملردن هر برنده اسكيلى نسبتنده
 بداوت و سزاجت كورينور . حتى ميلاد حضرت
 عيسى عليه السلامه قريب اولان افلاطون
 و ارسطونك نشأتلرندن مقدمكى ادواره
 باقيلور سه بك نادر و قاصر بعض قدماى حكما نك
 اثاريت عنكبوت قرارندن بشقه وقوعات علميه
 ذكر و تعرضه بيله شايان دكلدر .
 مساعده بيوريلور سه افلاطون و ارسطونك
 نشأتلرندن صكره وقوعه كلان خصوصات
 علميه و كشوفات فنيه دن بعضيارينى ذكر
 و تعداد ايديله لم .
 فلسفه يونانيه (مصر) دنيلان ام دنيا نك
 قيرى در . يونانلر اولا فلاحت طب كيمى
 عتيق نجوم و امثالى شيلرى ترتيب و نظامدن
 خالى اوله رق تدوينه مباشرت ايتديلر . بو حالده
 بيله بونلرى ايتلرندن عدايدرك معبدلرنده سراو
 رمز اقرائه مبادرت ايديلر . بروقت صكره
 افكارك صواب و خطا لرينى تميز ايدن علم
 ميرانى بالايجاد طوغريسى ابقاى نامه موقوف
 اولديلر . فقط حد اعتدال و طريق مستقيم
 كالى براقديلر . شاهراه تجار بيله خطوه
 خطوه يوريه رك قطع مراحل مقصود ايلمك

مقتضی ایکن او هام و خیالاته تابع و وادی ضلاله
سالك اوله رق برصچرايشده عالت اولايي
ادراك و كنه و حقيقتي اذعانه مالك اولمخي (۱)
ارزو ايتديلر . اشته بو ارزويه مبنی اساس عالمي
معلومات ناقصه اوزرينه بنا ايلديلر . سرای
ذات العماد مبداء و معاده ارتقا امليله برطاقم
مقدمات و اهيه ايله اكتفا و يالكنز اقيسه منطقيه
ايله اهتدا ايتديلر . حيفاكه يونانلرك بو خطاري
يالكنز كندولرينه عائد قالميه رق و موانوع انسانك
سعادتسزلكنه بادی و ۲۰۰۰ سنه لك برمدته
اسير قيد جهالت و گرفتار اغلال ضلالت اولمسي
مؤدی اولدی

واقعا كرك استعداد فطري و كرك لسان ميليري
اقتضا سنجه يونانستان و ماكدونيا قدر علوم
و معارفك انتشارينه مساعد و شروط توسع
افكارى جامع برديار يوق ايديسه ده اول زمان
حكومت يونان اسارت اوزرينه اجرا وكافه
محصولات صنايعيه اسراريله اسقا اولونه كلكه
اسارت بلاسي بر زمان مدید ترقيلرينه سدديد
اولدی . حتى بودولتك دبديهلى و قتلرنده
هر يوز نفر اهايلنك دست ظلم و تعديسنده ايكي
بيك اسير بولنوردی .

خریتسز حكومتلرده ايسه سكته نك

(۱) علم طبيعت انسانك احتياجات روحانيه
اشنا اولق و كندويي احاطه ايتش اولان بو عالم
كون و فسادى استقصا ايلمك وهران حس
ايتكده اولديغنى بونجه محسوساتك حقايقى
بيلمك ايجون عقلنك ميل طبيعى و شوق
فطريسنندن حاصل اولور . حالبوكه اوان
سعينك ابتدالرنده بنى ادم حادثاتك عالت اولاسنى
ادراك ايده بيلمك شويله طورسون كسب
اطلاع عالمه الت اولان كندى حواسندن
ملاك بيخبردر .

سعى و غيرتى اسباب مبدئيت اولان معرفت
و صنعت و تجارته مصروف اولمسي اكثر يارب جاهل
مأمورك اراده سنه موقوف اولديغندن صنوف
تبعه بر حال و قوف و بلكسه تدنى ايله مألوف
اولورل . بويله حكومتلرده ظاهر اكورينان
ثروت و غنادرى برالداديغى جلا اولديغندن
براز مقابله ايله ازاله و انحايديلور .

انسان خريت يعنى خالق كندوسنه
بخش ايلمش اولديغى قوتنى استعماله مانع
اوله جق عوائق خارجيه دن سالم اولمسي مدنيتك
ترقيات ماديه و معنويه سنك حصوله شرط اعظم
وركن اهمدر .

اسير قوللانيلان بر حكومتده انسان قوللريني
يعنى مملوكلريني ما كينه يه ابدال ايتر . زيرا اويله
حكومتده چالش مقدرن حظ ايتيمان ذواتك ثروت
و ساماني اسارت اوزرينه مؤسس اولديغندن
اصحاب املاك مملكتلرينه ما كينه كيررسه
ثروتلرينك مخاطره سنى مستلزم اولور ظننده
بولنورل . اكر اصحاب املاك يونانستانده
اولديغى كبي اهل نفوذ ايسه دولت كندى
تبعه سنك اموالنى تأمين ايتك ايجون البته اهل
نفوذ ايله متفق اوله رق ما كينه نك استعماله
مانع اولور . اسيرل ايسه بيانغى ايش ما كينه سنى
كبي قوللانديغندن اختراعاتى خاطرلرينه بيله
كتيره جكي ظاهر در . اختراعات عظيمه دائما
حر اولان عمله طرفندن وجوده ككشدر . بنابرين
اسارت اهايلنك اخلاقا و افكارا تدريسنه باعث
اولور .

انسانك حيوانات اوزرينه جهات تفوقندن
بريسى احتياجاته نائل اولق ايجون اختراعاته
قدرتى اولسيدير . بر قومك « حال مدنيتى »
ديدكلى كيفيت انجق اختراعاتك هيئت مجموعه
سندن عبارتدر .

یاز فکله اسارت انسانیه اصولی بر چوق
عصرلر دوام ایتدی . حتی یقین وقتلرده
بیله جاری و ۱۳ نجی عصرده (روما) شهری
« خرسیتیان کسوله‌لری » نك بازارى ایدی .
۱۶ نجی و ۱۷ نجی عصرلرده اسپانیول وانکلیزلر
افریتانک بونجه زنجیلرینی اشیای عباچه کبی
اخذو یغما و عادات حیوان سوریسى کبی کیلرینه
املا ایدرک امریقاده کی قولونیلرینه نقل واسرا
ایتمش اولدقلری ینه کندو تاریخلرنده مقید
وبومسئله الیوم (بره زیلیاده) نشأت اصلیه واحکام
فرعیه لرینی فراموش ایتک اوزره بولسان
مسلمانلر ایله دخی مشیدر .

عاقبت آسکی دنیادن اسارت رفع اولنه رق
عقل انسانینک استکمالی خصوصنده محتاج
اولدیغی وسایط تدارکنه کیریشدیکی کوندن
برو ترقیاته جدی بر صورتله مباشرت اولنمش
اولدی .

چونکه ترقیات صحیفه اسارتی حریتله استبدال
واسرائلک حصوله کتوردکاری ایشلرک
برقاج قاتنی دها از مدت ظرفنده وجوده کتورن
قوای طبیعیه یی برطاقم ما کینه وفابریقه
اعانه سیله بالاجرا منافع کثیره یی استحصال
ایتدیرمکه متوققدر . مثلاً صوتضیقنی یکریمی
عمله نك ایشنه مبدل ایدن برما کینه نك ایجادى
مخترعنک ثروتنی مؤدی اولدقدن فضله یکریمی
اسیرک حریتنه بادى اولور . بنابرین صنایع
ایله اربابنک برملکیده چوغالسی ما کینه ادخال
واعمالنک نتیجه طبیعیه سیدر . الحاصل قدما نك
وحالا چینلیلرک صنایعجه ۲۰۰۰ سنه قدر حال
وقوفده قائلرینک علتی اسارت وانکثره وامریتانک
ترقیلرینه سبب حریتدر .

میلاد عیسادن ۴۶۹ سنه مقدم تولد ایتش
اولان (دیموقریطس) نام حکیمه کلنجه یه

قدر جوهر فرد حقنده کی رأیار یوق حکمنده
ایسی . بونک ماهیت دقیقه یی همان حکیم
موسى الهیک نظر ثاقبیه منجلی اوابشدر .
بوفیلسوفک ترجمه احوالی براز دقتمری جلب
ایتمکه شایندر . بین الحکما دیموقریطس قدر
طعن وتشنیع اولنمش بر ذات یوقدر . بزه واصل
اواش خرافات تاریخیه ده بو بیچاره نك
(فیلسوف ضحاک) نامندن بشقه برائری
قالماش دهرکذکر اولنمش و حال بوکه موسی الیه ایله
مقایسه اولنمه یه جق درجه ده ادنی ذاتلری بیونک بیونک
رتبه لره توصیف ایتشلردر .

باقون نام مجدد معارفک بیاننه کوره دیمو-
قریطسک کعبی حالا مدار سده بونجه دبدیه
وطنطنه لره کسب شهرت ایدن ومؤلفات
عدیله لری مطالعه وقراءت اولنمقده اولان
فلاسفه مشهوره دن عالی ایدی . انک کوکب
مذهبنی بونلر کشف ایده مدیلر . بلکه برطاقم
بار بارلرک غیم استیلار ایله انک انوار ساطع الاثاری
زائل اولدی . سفینه معلومات انسانیه فورطنه یه
طویلهرق منکسر اولنجه ارسطو و افلاطونک انجق
بعض الواح خفیفه فلسفیه لری سطح بحر افکار
اوزرینه یوزهرک بزه واصل اولدی . اما جوهری
متین البیان و قیمتی عزیز و کران اولنلر چوکوب
قعر در یای ظلمت ونسیانده قالدی .

(موسی الهیک مذهبک تفصیلاتی جوهر
فرده دائر بر مقالاه مستقله ده بیان اولنه جقدر)
دیموقریطس الی قدر اصول تأسیس ایدرک
حادثات طبیعیه یی قدما نك عزوایلدکلی
اشخاص مشکله ومعتمدات باطله یی جرح
وابطال ایتدی .

قواعد مؤسسه یی شونلردر :

۱ - عالم جسمانی ده هیچ برشی دلمدن

کمز . و هیچ برشی بالنکلیه معدوم اواز .
 ۲ - اتفاقاً یعنی راست کله وجوده ککش
 برشی یوقدر . هر برحادثه کونیه نك کندوسی
 مقتضی اولور برعلت طبیعیه ضروریه سی
 واردر .

۳ - عالمده جواهر افراد ایله خلادن ماعدا
 موجود یوقدر . بونلرک ماوراسی اوهم
 و خیالات محضه در .

۴ - جوهر فردلر عددا نامتناهی در .
 حصوله کتیردکاری اشیا نامحصوردر . بر برینه
 تصادمین خالی اولوب ظهور عوالم انلرک
 مصادماتی قصرغه لیدر .

۵ - تنوع کائنات و اختلاف صور و هیئات
 جواهر افرادک عددا و جرما و تشکلا اختلافلرینک
 نتیجه سیدر .

۶ - ضیا و حرارتک نظیری اولان حیات
 هر شئیة حلول و نفوذیدن مدور و مجلی جوهر
 فردلرک حرکاتی نتیجه سیدر .

اشته حکیم مومی الیه . معمای مشکله
 عالمک جهات سته سنی بوجمله تعیین ایدرک
 حلنه چالشمشدر .

اندن افکارجه دهامته جاسرو طبیعت شعریه
 ایله دخی مشهر (ابذوقلیس) نام تلمیذی اجزای
 دیموقریطسیه نك ترکیبات و تحلیلات عددیه سنی
 بیان و ایضاح ایتک ایچون انلرک بعضیسنک اراننده
 محبت و کیمسنک بیننده عداوت اولدیغنه ذاهب
 اولشیدی . برده صور ترکیبیه سی زیاده متناسب
 و منتظم اولنلر بقایه دهامساعددر دیدی . اشته
 ایوم کیمیا جیلار بیننده متداول اولان امتزاج
 کیمیمی فرضی بوندن ایکی بیک یوقدر سنه
 اول فیلسوف مومی انیهک تصریح و اشعار ایتسی
 جای استغرابدر .

کذلک میلاددن ۳۴۲ سنه مقدم سیسام

اطه سنده بر فقیر مکتب خواجه سنک اوغلی
 (ایپکور) یعنی بقراط نام حکیم دیموقریطسک
 مؤلفاتی تتبعه مواظبت و برمدت آتنده تحصیله
 مبادرت و بعده وطنه عودت و مؤخرأ برخیلی
 ممالکده سیاحت و عاقبت آتنده بسط بساط
 اقامت ایلدی . بوشهرده کی بر باغچه سنی
 اعمار و اوقاتی تدریس ایله امر ارایدرک بین الحکما
 معارفله کسب اشهار ایلدی . بونک فلسفه سی
 دخی دیموقریطس مسلکینه موافق اولغله برابر
 باشلیجه ایشی خلقی تعصبیدن تخلیص و موتک
 خوف و تلاشندن تأمین ایتک ایدی . نصایحنده
 یشامق فنا برشی اولدیغنی ادعا ایدوب «بو اعتقادده
 بولنا نلر جمله الام و اکداردن معرادر» دیر ایدی .
 کندوسی متدین اولوب انجق ایناندیغنی خالق
 عوامک مطایبغنی معبودلر دکل ایدی . حتی عوامی
 صنم پرستلکدن منعوله «معبودلر یکزی انکار ایدنلر
 مؤمن و انلری معتقد اولنلر کافردر» دیر ایدی .
 بو فیلسوفه کوره خالق بر موجود ازلی وابدی اولوب
 طبیعیهاته قطعاً قارشمز و اندن مزهدر .

الحاصل مومی الیهک عبادات و اجتهادی
 و اعتقاد غرابت نهادی مجرد مقتضای نفس
 الامری بیلوب حقیقتی ایفا ایتمکدن عبارت
 ایدی یوقسه برامل مستقبل و یارم کافات مؤجل
 ایچون بر عمل دکل ایدی .

ایپکوردن بر محقق عصر صکره یعنی میلاددن
 ۹۹ سنه اول (لوقرس) نام فیلسوف کلوب
 دیموقریطسک مسلکینی تأیید و اصولی قبول
 و تا کیدایتدیسه ده اجزای جوهریه نك نامتناهی
 اولسنی برهان تطبیقوله ابطال ورد ایلدی .
 اشکال جسمیه نك علی الدوام قابل تبدیل اولمسیله
 برابر اجزای جوهریه نك اصلا فنا پذیر اولدیغنه
 و تأثیرات متقابله سندن حصوله کلان اجسام بر حده
 واقف اولیه رق اجرام فلکیه کپی پک متناسب

اولنردأما باقی و پایداری و اول حاله اولیانلر
زائل و بقرار اولدیغنه ذاهب ایدی .

ذکراولنان اوچ فیلسوفدن اولکی ایله اوچنچنی
اراستنده جریان ایدن اوقانده افکار انسانیه
مومی الیهکم اچدقلری یوللره کیرمیبوب بشقه
وادیلرده طولاشورایدی .

نوع بشرک بیونلری بیوندر یقلارندن حالا
قورتیله میان دیگر اوچ فیلسوف یعنی سقراط
وافلاطون وارسطو اول تار یخلرده یونانستانده
ظهور ایتدیله .

اعصار وسطی حکمای بیتمده شهرتکیرانام
وشمدی به قدر مسلم خاص و عام اولان ارسطو
حکیمک بعض احوالی بیطرفانه بیان ایدهام .

برادم هر هانکی بر صنعت و یامعرفتده ابراز
مهارت و اقتدار و بصورتله کسب اشتهار
ایتدکده سائر هنر و معارفده دخی ید طولی
و قدرت کامله سی اولدیغنی ظن و ادعا قلندیغنی
مجر باتنددر . بوقضیه به مبنی مشهور (نوطون) که
علوم دینییه دایرک چوق معلوماتی اولدیغنی
جمله رهبالر مع الافتخار نقل و ادعا ایدرلردی .

حالبوکه مهندس مومی الیه عنفوان شبابندن
زمان شینه قدر هندسه و طبیعیاتله اشتغال
و کسب مهارت ایتمش و علم ادیان و توار یخده
یک بیان قالمش اولدیغنی فراموش ایدرلر . کذلک
المائیلی (غوث) نام شاعر ادیب کر چه تاریخ
طبیعی فنلرند کشف و فوات عظیمه سی اولوب
بحق ابقای نام ایلدیکی امر مسلمدر لکن
حکمت طبیعیه و جراثقال فلرند قطعا
مهارتی اولدیغنی و بیانی بر برهان هندسی
اکلامسندن عاجز ایدوکی معاومدر حتی
نوطونک الوانه دایر کشفاتی جرح و قدحه
قالقشوب مهندس مومی الیه حقند « شارلتان
و معلوما تفروش » دهرک ذوقلنور ایدی .

موضوع بخشمز اولان ارسطو دخی غوثه
مماثل برادم ایدی دینسه استبعاد اولنما میلدر .
غوثک ذکر ایتدیکمز فنلرده کی عجز نی کندو بی
اعتراف ایده کلدیکی کبی ارسطو دخی فنون
مذکوره ده بی بهره ایدی . کبرک ارسطو و کبرک
شاکردلرینک توجیه افکار و تعمیق انتظار
خصوصلرند تقصانیت و تقصیری یوق ایدیسده
مذکور فنلرده سلیقه لری اولدیغنی منکر دکادر
حکمت طبیعه ده اولقدر عجزلری وار ایدی که
ارسطو عناصرک ماهیتلرینی (۲) بیله

(۲) مطلع اولدیغمز عامه ذی روح برقاج ارکان
بسیطه نک ترکیب کیمویه سیله وجوده کلور .
ارسطو واکا تابع اولنره کوره اساس طبایع
و طبیعیات هیولادر . « طالس » جه هیولا الی
غیرالهییه قابل تقسیم دکادر . و ترکیبلی مختلف
الکیمیه و الثقل و ناقابل قسمت و تداخل اولان
رطاقم اجزای جواهردن اولوب دائما بر حرکت
خاصه الیه متحرکدر .

(یاراسله) نام کیمیا کر قدیم بش عنصره قائل
اولشدر که (عقل) یعنی زبوق (کبریت) یعنی دهن که
قابل اشتعال اولنلردر (ملح) یعنی مالح اولان
جمله جوهرلردر (ماء) یعنی سیالات قسمیدر (تراب)
یعنی اجزای صلبه دز .

ارستاهلک استادی (پکر) نام دیگر کیمیا کر عناصری
ایکی به حصر ایلمشدر که آب و ترابدن عبارتدر فقط
ترابی اوچ نوع اعتبار ایتدیکه تراب مزجج
تراب مشتعل و تراب مزیقدر . تلمیذی اولان
مومی الیه (استاهل) عناصر اربعه مشهوره یی
اساس اعتبار ایتدکین بشقه (فلوزلیستیق)
تعبیر ایلدیکی بر ماده هواییه مشبعله یه دخی قائل
اولشدر .

(لاووازیه) نام کیمیا کر محقق یالکز ترکیب
و تحلیل و تجربه به اعتماد ایدرک ابتدای امرده

اکلامشیدی . مسمیات بدانده اسما و اعیان
خارجیه بدلنده معقولات صرفه قوللا نوردی .
تطبیق واستعمال ایده مدیکی قواعد منطقی

ترانی ارکان بسیطه دن اخراج و اجسام بسیطه یی
۳۰ عددیه ابلاغ ایتشدر .

(روبرویل) نام عالم وحدت مانه عنصریه
قائل اولمش و اجسامك اختلافی اجزای
هر کبه سنك اشكال و جسامت و متصف بولندقاری
بر حرکت دائمیه لریك عدم مساواتنه عز و ایتشدر .
بر طرفدن منجمون و سائر طبیعیون اتحاد اجرام
و هیولای اجسامه ذاهب اولشرایدی .

۱۸۱۵ تاریخنده (برزیوس) نام کیمیا کرک
رأینه مخالف اوله رق وحدت ماده جسمیه
فکری پک چوق عالم طرفندن قبول اولنمش
ایسه ده اولو قتلر نقل جواهر افراد معلوم دکل ایدی .
۱۸۵۹ سنه میلاده سننده پارس اقادمیا اعضاء
مشهوره سندن فحل العلماء (دوما) مختلف
اجسامك ارکان جوهریه سنك وزنی تعیین
و بعضیلرینك دیدکاری کبی ایدروژن وزنك
مضاعفی اولمدیغنی افاده و تبیین ایلدی . مومی
ایله کوره جواهر فردیه وزنلرینك واحد قیاسیسی
حالا مجهول اولان بر عنصر در که انك وزنی
مولد المانك وزنندن تماما ۴ کره ناقص اولق
کر کدر و بناء علیه هر بر جسم بسیطك وزن
جوهریسی ایدروژن وزنك ۱ و ۵۰ و ۲۰۰ و ۴۰۰
عدد لریله مضرو بارك حاصلی اولش اولور .

۱۸۶۰ سنه سننده موسیو (ستاس) نام کیمیا کر
حساس اوزان جوهریه عناصری دهها زیاده
تدقیق ایدوب وزن ایدروژن ایله سائر اجسام
بسیطه اوزاننك اراسنده برمتاسبت صحیحجه اصلا
بولنمدیغنی بیان ایلمشدر .

(غراهمان) حقیقتده همان یالکز بر ماده
واحدیه بولنوب ارکان مختلفه تالیف

و تعلیم ایدردی . کلیاتدن جزئیاته انتقال
ایدرك نظام طبیعی یی اخلاص ایتدی . عالم
جسمانی یی بر کره مجوفه هیئتیه افراغ ایدوب
ارضی انك مرکزنده برلشدیردی (۳) .

شکلارنده کورنمسی جواهر اولیه نك صور
حرکتندن نشأت ایتدیکنی اعتقاد ایدرایدی .
کذلک موسیو (لوقیر) ک فرانسه اقادمیاسنده
اوقود یغنی بر لایحه سنك افاده سننه نظراً تفریق
عناصر ماده سنك صعو بقی تجدد ایتشدر .
مومی الیهک بیاتنه کوره شمس و سیارات
و ثوابتک ضیالری تحلیل اولندقدیه ضیالری نقدر
حار اولورسه الوان ضیا اولقدر ساده و عناصر
معدنیه سنك اوزانی اولقدر اختلاف سبز اولور .
بارلاق کو کباز زیاده ایدروژنی شامل اولدیغنی
و کونشمر کی باردجه اولان کوا کبده ایدروژن
مانیاز یوم و سودیوم ، کالسیوم ، حدید
و امثالی بولنورسه ده بولنماتلوییدلردن عاریدر .
دها بار دیلدر لریه متالوید و مرکباتی الوانندن
بشقه برشی بوله میورز . و حتی ارضده دخی شرباز
ایدروژن مفقوددر غایت حرارت درجه سننده
اولنلرده یالکز ایدروژن مانسار یوم بولنور .
یعنی اختلافی صوری یالکز درجه منجک
اختلافندن عارض اولور .

فرانسه اقادمیاسی اعضاء مشهوره سندن موسیو
(پرتیلو) نك مؤخر او یردیکی بر لایحه مفصله دن
مستفاد اولدیغنی اوزره فلاسفه اتحاد ماده یه دائر
معارضه لر و تحقیقات ایده بیلور لر ایسه ده فن
کیمیا الیوم اتی اثبات ایدجک هیچ بر دلیله
مالک دکندر . و طوطی تحلیل لریه نك تجاوز ایدیه مدیکی
حدودده توقف اولنماییدر و یکی بر همان
بولنمدقجه کیمیاده ۶۵ اجسام بسیطه تعداد
اولنه جقدر .

(۳) کرک عالم و کرک انك بر یسی اولان صنایع عالمه

کوزلر من بشدیکی کچوچک برعالمدن بشقه ابعاد
موجود اولدیغنه ادله سرد ایدرک ۲۰۰۰ سنه
مدته عالمی برطلمت جهل ایچنده برافقه سبب
اولدی . فن متانیق قوانیندن بیه بر اولدیغی
حالده فلکیاتدن بونجه ترهاتلرایله علمو بختار
چیقاردی . خیلا وجودینک امتناعنی دعوی
ایدرک و «خلاموجود اولسه انک ایچنده حرکک
وقوعی محال اولور» دهرک دعوی واهیسنی
اثباته چبالدی . برطالم قوری ادله ایله حیوانات
و نباتاتک آلات و اعضاسنی تعیین ایتک استردی .
الحاصل بوکبی فاحش خطاری قابلق تعداد
دکدر . انسان وسائر حیوانلرده قلبک ضرباتی
کورنجه ابدانک نصف یساریاری نصف

ذائر مسائلک حلنی قسدمای فلاسفه یالکیز
ظنیات و فرضیات اوزرینه بنا ایلمشدر ایدی .
حکمای هند کره ارض درت جسم فیلک
اوموزینه و یوفیلرک ایاقساری انلردن بیوک
برقابلو باغه نك ارقه سنه یرلشمش اعتقادنده
بولسورلر . اعیان خارجیه ایچون برعالم مثال
تخیل ایدوب انده جمله اشیانک بررهثالی واردر
دیمشدر . متأخریندن (دقارت) زعم مذکوره
تقر بله عقل کل نامنده برمنبع دوشنورو بومنبعدن
افکار انسانیه ظاهر بشره غایت الطف
برسیال حالنده بالورود درونه نفوذ ایدرک
زعمنجه روحک پاتختی اولان دماغه منتقل
اولدیغنی حکم ایتکدن چکنمزایدی . اشته
عندالناس معتبر اولان بومثلا و ذوات مشهوره
طرفندن منتشر اوله کلان آرای مذکوره
عوامک دقتی جالبه مظهر قبول عامه اوله رق
یوزلرجه سنه مدته علومده متداول و کتب حکمتده
سند مقامنده مستعمل اولدیغندن فرد افریده
جرمه جسارت ایده مامش و بناء علیه ترقیاره
سند سدید اولمش ایدی .

غیبه لرندن دهابار دالمنزاج اولدیغنه قائل اولیوردی .
ارککلرک دیشلری دیشلر ککندن دهاچوق اولدیغنی
ودماغک کیروسنده برپوش محل بولندیغنی وامثالی
واهی واصلسنز شلاری ادله منطقیه سیله اثبات
ایتمک اوغرا شور طورردی . طلومبه لرده صویک
یوقاری طوغرییه صعودیچون کرک کندوسی
و کرک تلمیندلری طبیعتک خلادن تنفر ایتندن
حاصل اولور دیرلردی .

ارسطو علی العموم اجسامده کی خاکی مائی
وهوائی ماهیتری تفریق ایدرک دیرایدی که .
« کافه اجسام جامده عنصرترباک افراد مختلفه -
سیدر فقط لغات انسانیه ده انلری فرق وتمیز
ایده جک تعبیرات یوقدره . خیلا برنوع طاش
یانده تکلس ایدرک کرج اولور . و برنوع اخری
ترجج ایدرک جام اولور . بعض قرمزیه طاشلر
دمیرو بعضیسی زیوه و برنوع ماویجه سی قلاهی
وسیاهی قورشون وهکذا فلزاتی جمصوله کتیزرلر
ایسه ده حقیقته جمله سی ترایدر . »

اشته اسکندر یه مکتبنک کشادی دخی بو وقتلره
تصادف ایتدی . (اوقلیدس) اصول هندسه
سنی تألیف ایتدی . و برقاج رفیقیه فن مناظرده
برخیلی ترقیاره سبب اولدی . (ارشمیدس)
مانوله نظریاتیه موازنه میاه اصولی کشف
ایلدی . (فیثاغورث) فن موسیقار و نغمات
ایله ادوارینک تجربه لرینی اجرا ایلدی . (ابرخس) ک
ارصادات و کشفوات مدققانه سی سایه سند علم
نجوم کسب ترقی ایتدی . یالکیز تار یخجه ده
زیاده شهرت قرانمش اولان (بطلمیوس) ایله
بورصادات تعقیب اولاندی . فن تشریح
علم طب ایچون اساس اتخاذا اولنه رق حیوانانک
جانلی جانلی تشریحنه مباشرت ایلدی .
الحاصل اول وقتده دکن عالمی استیلا ایتمش
اولان اساطیر اولین و این صابین برطرف

اولوب یرینه حکومت حکمت یونانیه تأسیس
ایدیلور و عالمک باشلیجه حادثاتی حاشا برطاقم
اشخاص مشکله والهیه مهیمکه اداره سینه
عزو و اسناد ایدن مذاهب باطله قالدیر یلور کبی
اولدیسده هنوز تجربه لک نتایجنه واصل اولردن
تجار بی اشهرق و اوزر لرندن کچه رک بردن بره
علت اولایه واصل اولغه چالیشدی لر واقعا
الهیاتک ماعداسنده اولدقجه رصد لر تجر به لر
اجرا اولنه رق و بعض الات علمیه نک تدارکندن
کیر و قالمیه رق نتایج صحیحه المی ایچون
براز نظامه کیردی لر لکن ایلرویه یناشه مدیار
تجر به ده نقصانلری اولدیغندن قدامی حکما
ابتدای استکمالانده صورت ادراک و محل
استعمالی و مدرک و محسوس اولان موادی بیلمز لر
ایدی . مثلاً شعاع لر کوزدن چیقوب مرئییه
واصلمی اولور یوقسه عکسیمی اولور بیلمز لر
ایدی . حتی هندسه نک پیری حکمنده طوتیلان
اقلیدس رؤیت چشم ناظر دن خروج ایدن شعاعک
مرئییه وصولیه حاصل اولور دیر ایدی .
اول وقتار یغمور ' قوس قزح ' احتراق و تنفس
کبی مواد مشکله البیانی اسان ظن ایدر لر دی .
چونکه بونلرک متوقف اولدق لری اسباب مادییه نک
حقایقندن بیخبر ایدیلر . یغمور بلوطک تگونه
وقوس قزح ضیاء شمسک انعکاسانه و احتراق
و تنفس هوایه متوقف اولدیغنی صکره دن ادراک
ایتمش ایه ده نه وجهله اولدق لرینه ینه مطلع
اوله مدیلر . مدو جزر خصوصیلری دخی بو حالده
ایدی .

امدی شورایی سؤال اولنه بیلور که بویه
بر صورت حسنه ده مباشرت اولدق دن و بو مثالو
فوحات ابتدائه وقوع بولدق دن صکره عجب
ندن ایدق لری باغلی کبی قالوبده ایلرویه کیده مدیلر .
باقون بو حالک سینی بیلنده دیر که « قدامک

افکار علمیه سی زراعتدن یورلمش بر عقیم مزرحه
کبی ۲۰۰۰ سنه معطل قالمه سنک باشلوجه سبی
درت شیدر . اولاظلمت افکار . ثانیاً اسارت انسانیه .
ثالثاً عدم مساعدیه . رابعاً عدم اعتدال امرجه .
عیوب مذکوره اول زمان مظالم نشانک
عوارض مقتضیه سی کبی ایدی . چونکه روما
دولت لرینک استیلا سی ملبسه سیله فساد اخلاق
بالسرایه همان جهانک جمیع دولت لرینه برتنی
عمومی طاری اولمشیدی .

اول هنکاملرده دین مسیحی دخی ظهور
ایتدی کندن تسلیت بخش مظلومین اولان انجیل
شریف هر طرفه یایلدی . بو احوال ضجرت
اشتمال جمعیت بشریه ایچون قابل محسو و ازاله
اولیان فلاکت ر بادای اولدی . هر کسه علوم دن
نقرت و اناجینی محرفه و متخالفیه صار لمغه
مجبوریت کلدی . مثلاً متقابل الاقدام
انسانلرک وجودینه دائر بحث اچلسه ' بو مطلب
حقنده کتب سماویه ده برشی تصریح اولنم دیغندن
پاپاسلر قیامت لری قوپارر و بوسوزک بردها قاله
النمسی رسما و قطعیا منع ایدیلور اولدی .
بو بابده کی اعتذارات و تأویلات سمع و اعتباره
النمازدی . بیچاره عقلا طرد و تغریب و یادیکر
کونه تعذیب ایدیلور دی . کافه مصائب
و حادثاتی ارواح خبیثه و طیبیه استناد ایدر لر
واسباب طبیغیه نک وجودینه قائل اولق الحاد
وارتداد ایدوکنه اعتقاد ایلر لایدی . اولدقجه
ایلر و ملک یولنی طومش اولان علوم حقیقیه نک
بو صورتله مخوینه چالیشدیغندن ارتق عالم
دیگر یولره دوکولدی . اعصار و سبطانک
سوفسطائی و مجددین اشراقیه و سایر مذاهب
باطله سی ظهور ایتدی . پوصله سز بر سفینه و یا
سیاح بردومانی هوا ده خیلی مدت سیروسیاحت و نیجه
تعب و مشقتد ن صکره طولاشوب یند برنجی نقطه عزیمت

عودت ایتدیک کی بیچاره نوع بشر راه ترقیده قطع مراحل ایدیور زعیله کریسنه کری یوری بهرکینه منشائی اولان جهالت اصلیه به واصل اولدی .

علوم قدماک عدم انتشار وحالت وقوفی خیلی عصرلر ممتد اولدقدن صکره برکات ویرسونکه معارف مصریون - وارثلری اولان - غزات عربک غنیمتی اولدی . بودلبر معرفت قوم نجیب عرب نزدنده زیاده رغبت بولدی . اووقتلر اوروپا بمالکی سرتاسر شب تاریک جهالته طالمش اولدیغی (۴) حالده عربک اسپانیاده (تولد) (قوردو) (سویل) دارالفنونلری انوار معارفله پرتو انداز جهان ایدی . عربلر وبعده رومالیلر یونانلرک مدنیتی باجمله اوروپا بمالکته نشر ایتدکلرندن علوم و صنایعک ترقیلری اعصار وسطاده ظموره کلان بعض اختراعات واسطه سیله صور تپذیر اولغه باشلدی . . . اول ایشلرده وخصوصا میلادک ۸۰۰

(۴) یونان اقادمیالریک پارلاقلیجه وقتلرنده بیله اوروپای غربی دری ایله مستورونیم وحشی اهلای ایله مسکون ایدی . حتی شارلمانک مقرب رجالی و امورینی اسملرینی یازمغه مقتدر دکل ایدی .

اعصار وسطاده بیزانطیا ایله ایتالیا میاننده اختلاط و اخذ واعطا بولنمقله بیزانطیا معلوماتک انتشارینه مانع یوق ایدیسه ده ۱۴نجی عصردن اول اوروپانک ممالک غربیه سی اصحاب افکار ادملردن عاری ومعلوماتی تسهیل ایدرلوازماتدن بری ایدی .

اشته بونک ایچوندرکه مؤرخلر زمان تجدید عالمی ۱۵ نجی عصردن اعتبار ایده کلشدر .

تاریخلرندن صکره التون یا پیسی ارزو اولنمق مناسبتیه عناصر وعنصرینک تحری و تجارب عیدیه لری اجرا اولندی . اشته بوصورته کیمیای عتیق کیمیای جدیدک قولاغوزی اولوب خیلی ایلرولدی . اهل صلینک شرق ایله وقوعه کلان اوزون محارباتنده اوروپا لیلر دخی اویا ثوب بونک تجاربیه اوغراشمغه باشلدی . کوسکسز و فقط قوتلی برکوتو کدن چیقان وهنوز طراوتی زائل اولیان بردالیشیل بیراق و بلکه ازهار ایله اراسته اوله بیلورایسه ده انی بسلیه جک عروقک فقدانی سببیه ازوقت ایچنده صوله جخی ونهایت قورویه جخی کبی کیمیای عتیقک اکسیر واصل ثمره سی اولان التون حجر فلاسفه کبی برسر مکون قالدی . یوطاسماک حلی اوغرندده چالیشان نیجه مراقلی ادملر ماملکنی هبا و پریشان و کندولرینی بوسودای خام ایله ویران ایتشلر ارایسه ده عملیاتک تصعیدات وتکلیساتیه کیمیای جدیدفن جلیلنک تولیدینه سبب اولمالر ایله انسانه بیوک خدمت ایلمش اولدیلر .

علوم طبیعیه برمدت بووجهله دوچار انقلابات اولشدر . واستنباط اولنان اکثر مسائل علوم تصادفی وراست کله اوله رق صنایع معدنیه مهندسلک اجزاجیلق وسائر حرفتلر ایله مشغول اولان افراد ناسک ۴۴لرندن حصوله کلمشدر . مثلاً فن کیمیا و تحلیل کیمیاوی دوکه جیلک صنعتندن تولد ایدرک کیمیای الی قسمی فن طبعده و کیمیای غیرآلی نوعی اجزاجیلق و حرفتلرده استعمال اولنمقده در . کذلک حکمت طبیعیه دن حرارت بچشنده کی معلوماتک ترقی ایتسنه واپورما کینه لری وضیا مبحثک ایلرواسنه فطوغرافیا باشلوجه سبب اولشدر .

خیلی زمانلردن صکره بوتصادفات تحلیل اولنه رق قوانین علمیه صورتیه افراغ اولنه بیلدیلر .

اول وقتده معارف رتبه اصلیه سنی بولدی
 و اهل حرف و صنایع کلوب اربابندن کسب
 علوم ایدر اولدی . واقعا عملیات ایله مشغول
 طوائف مرقومه نك معلوماتی چوق کره ضایع
 اوله کلدیکندن ما کینه جبار و اصحاب زراعت
 و تجارت و صنعت فراموش ایندکاری قواعدی
 نظر یوندن استفاده و حل مشکل ایدر لر ایدی .
 انقلاباتک بر درجه عالیه سی اولقی اوزره
 بر طرفدن طبیعیون و اطبا معلماری عملیات ایله
 مشغول اولنله نشر و تفهیم مسائل و علوم
 مسلکینه سلوک و دیگر جانبندن فحول علما
 قواعد علمیه بی تدوین و تأسیس ایله تبحر ارب
 و رسیداتی اتمام و ارباب حرف و صنایع
 دخی شوایکی قسمک تألیفات عدیده سنی مطالعه
 و تبیع برله ایشارینه دوام ایدر لر و بناء علیه
 صنوف ثلثه ده حریت افکار حاصل و علوم
 و معارف و فنون و صنایع اوج ترقیاته و اصل اولدی .
 اهیسته اهیسته سائر علوم طبیعیه دخی کندولرینی
 توقیف ایدن بیوند ریغی اته رق میدان المغه باشلمغه
 جهانی استیعاب ایتش اولان غیم تقلید طاغیلور
 کبی اولدی . مجرد معلومات نجومیه و استدالات
 عقلیه مشغله سیله (خرستوقولومب) نام کاشف
 امریقا بونیا بر کره اولمغه اقدام زده مطلقا
 بر عالم مسکون بولندیغنی ادعا و اصرار و عاقبت
 کشفیله کسب اشتهار و عصرینه کلنجیه قدر
 افکار انسانیه نك مبتنی اولدیغنی اساسلرک چور وک
 اولدیغنه حکمه اجتناسار ایلدی .
 چوق کچمندن مشرف خراب اولش اولان
 بطلمیوس و ارسطونک نه قباب بالوریه سنی
 خاکله یکسان و افتاب فروع افشان مرکز سارات
 اولدیغنی اعلان برله باقونک مسالک ترقی باینده
 ترتیب ایتش اولدیغنی پلانی میدانه قویه رق
 و افاداتنی دستور العمل اتخاذا ایدرک هر کس

حرکاتنده کسب اطمنان ایتدی .
 اعصار و سبطاده گروه رهبان و سائر متعصب
 خریستیانلرک علم و حکمت حقنده کی عداوت
 شدید سی ملا یسه سیله هر طرفی ظلمت جهالت
 استیعاب ایتشیکن بوقحط افکار ارا سنده عرب
 قومی کیروه قالدیلر . خصوصا مغربلر نظام
 نظافت صنعت و معرفت رینی اسپانیایه نشره
 باشلدی . حتی او ائشاده منتشر اولان و با و طاعون
 خسته لغنه خریستیانلردن دوچار اولنلر رهبان
 طائفه سیله کلیساره مداومت و اهل مغاره ایسه
 اطبایه مراجعت ایدر لر دی . چونکه بونلر نه
 قدمانک حرکات باطله سنه ونه ده متعصمین
 عیسویه نك اعتقادات عاطله سنه التفات ایتلر
 ایدی . بلکه یالکز علوم حکمیه نك تعریب
 و اصلاحیه مشغول اولور لر دی . حکمت اشراقیه
 ترجمه اولندوقدن بشقه افلاطونک رؤیت بخشنده شعاع
 بصیرک حدقه دن خروج و مرئییه و صولی ادعاسنی
 جرح و تقدیح و خطا رینی تصحیح ایتدیلر .
 انعطاف ضیا کیفیتنی کشفله شمس قرو کو اکب
 سائر بهید الغروب بر مدتیجک رؤیت اولنه
 بیلدکارینی اعلان و افقه قریب بولندوقجه قطر
 افقیار تر اید ایتدیکنی رصد برله اسبابنی بیان ایلدیلر .
 کره هوانک ارتفاعی چو خالدقجه متخلخل
 اوله رق نهایت ارتفاعی $85\frac{1}{4}$ میل به بالغ اولدیغنی
 دخی تعین ایتدیلر . (علم السوا زین) نام
 بر تألیفده هوای متکاثف و متخلخلک نسبت
 ثقلیه سنی بالتحقیق اول هوالرده بولنان اجسامک
 وزنلری متفاوت اولدیغنی تدقیق و مختلف الشکل
 اجسامک مرکز ثقللرینک نظریاتی ابحاث
 موازینه تطبیق ایلدیلر . قوه جاذبه نك بعد
 نسبتیه اولان تأثیراتنده و بوقوتک یالکز مرکز
 ارض نقطه سنه تخصیصنده خط الیمشرا یسه ده
 جاذبه نك وجودینی بیلدیلر . حتی سقوط

اجسام خصوصه متعلق زمان و سرعت و مسافات مقطوعه نك نسبتارینی حساب و استخراج و (جذبات شرعیه) دنیلان کیفیت طبیعی بی اولدقجه استنتاج ایلمشلردن . مقیاس رطوبتی اصلاح و تعدیل و اجسامك وزن اضافیلرینی مشعر جدولاری ترتیب و تمثیل ایدن (ابوالحسن المراكشی) نام معارف اتسانی ذوات مفتخرین و فحول مخترعین دقتربنه قید و تسجیل ایلدی .

صحتنده قطعا اشتباه اولنمیان بو كشوفات اوروپا مؤلفاتنده تصریح و اعلان ایدلامسندن طولای اوروپا یالیر محمد یارك حقنی كتم ایله استاذلرینه قارشو كفران نعمت ایتش اولدقلرینی ینه كندولردن بعض اصحاب انصاف حمیت انصاف اقرار و اعتراف ایتشدر .

قوم نجیب عرب علم نجومده اویله بدرجهده قوت و ملكه كسب ایتش ایدی كه ساده كوز واسطه سیله انعطاف ضیا و خسوف و كسوف و حرکات كواكب قوائینی اولدقجه اكلامشلا ایدی . صدانك ترکیبات و اهترافات عدیه سنی و اجسامك مركز ثقلنارینی ارماتوله و تضییق مائینك قواعدینی كشف ایتشلردی . علوم ریاضیه واسطه سیله توصل اولسنبیله حك و فن هیئته یرایه حق بالجمله وسائط و سائله دسترس اولشلار ایشه لرده نقصان مدنیتری ساییله توقفه مجبور اولوب اوتیه تجاوز ایده مدیلر . حرف و صنایعده و فن طب و متانیق و عام نجوم تسهیلاتی ضحمنده وقوعه كلان اختراعات اعانه سیله هم علومك ترقیسنه و همده دنیا و مافیها نك اطلاع احواله موفق اولدیلار ایشه ده علومك علت غاییه سنه یتیشه مدیلر .

مدنیت قدیمه دن موروث دخایر عقلیه و معلومات

جزئیة اسباب مشروحه دن طولای محصولاتسنر قالمش و مبداء معارف اتخاذ قلنان برنجی مدنیت یونان و بعده رومالیلردن اعتبار اولنمشلدر . لیکن علوم طبیعییه اکتسابیچون طوبدقلری مسلك ساحل حقیقه موصول اولدیغندن ماعدا ادبیات دخی ترقیه مساعد اولمافله بونلردخی تدنییه میل ایتدیلر .

فقط هیچ اولازسنه کبار و زاذكان قسمی اراسنده اولدقجه موجود اولان جزئی اوقومه و یازمه سرماییه سی تدنیلرینه براز مانع اولدی . اولوقته قدر تعاطی افسکار و تحصیل معارف سیاحت و مخاطبات شخصییه منه حصر اولدیغندن تحصیل ارزو ایدنار دیار بدیار كشت و كندار و هر راست كلدیكی عالمان برشی استماع و استحضاره مجبور ایدی . بناء علیه طلبه لك برنوع كوچه به لك ایدی .

سكره لری یواش یواش اسان ادینك تشكیلله یالکز شهر یلر و اهل صنایع استفاده یه باشلادی . و كیده كیده اهل علم طرفندن ایجاد اولنان مكاتیب واسطه سیله تعمیم معارفه براز سعی و اقدام و عوام دخی استكمال خصوصنده کی احتیاج حقیقی ادر اكله تحصیل معارفه اهتمام ایلدی . شو اقدام و اهتمام كتب و رسائل حقنده کی ارزوینی تزییند ایتسی و تخریرات قلمیه نك عدم كفایتنك اكلاشلامسی ۱۵ نجی عصر واسطه سنده صنعت طبعك اختراعنه سبب اولدی . بو صنعت برعصر اول ایجاد اولنمش اولسه ایدی بونكده ثمره سز براغمسی محتمل ایدی . لیکن تمام وقت وزماننده ایجاد اولندیغنی اچچون صنعت طبع استكمالات عقلیه یه برتازه جان و یردی . اولوقتارده حرکت ایدیچی حرفلار ایله طبع اولنان كستابلر كره كوزدن كهچور یلور . سه علوم طبیعییه و طبییه دارا قطفای اولنان

ثمراتك كثر و منفعتارى و بعده علم هيت و مجانيق
و حرف و صنايعده اخلافه ميراث براغبيلان
فواندك چوقلغى كوريلور.

اون بشنجى عصر ك اواخرنده فن جبر، مثلثات
كرويه، ارقام اعشارينك فن حسابيه
اطبيقي، روزنامه، تقويم، مكمل طب
و تشرى محاربولور. اخراج و اعمال معادنده
و علم صياغت و دباغستده و فن انساجات، فن
معمارى و علم كسيدياده خبلى ترقييلر كورينور.
كاغد، تلسقوب، اساحه ناريه، ساعات،
اورمهلر، يمك چتاللى، حيوانات نعلارى،
چاكار، صوبهلر، اغاج و پولاد اوزينه
حكار، پولاد و جام اعمال، قورشون و قلای
ملغمه لرى، اينه صرلرى، صوويل ديكر منلرى
وامثال شيلر اوتار يخذد ايجاد و اكمل اوانمشد.

اشته صنايعده وقوعه كلان بو اختراعات
و جغرافيساده اجراقلسنان كشوفات ۱۵۰۰
عصرده اوروپاى غريده معلومات بشريه
و استكمالات عقليه نك ترقياتي اوزرينه مبتنى در.
اون بشنجى عصرده كى شوقريات عقليه نك
كالى فن جغرافياجه وقوعه كلان كشوفات
هئيده اوزرينه مبتنى در دنيله بيلور. چونكه
بو عصرده جنويز، پيز، ونديك، بحر
بالطى و بحر شمال طرفلرنده اچيلان تجارتلر
اوروپا قطعه سنه منفعت بخش اولدى.
شرق، عربستان و هندستان ايله مناسبات
تجارويه باشلاندى. المانيا، ايتاليا، فرانسه
و انگلتره نك بلاد مشهوره سى بعض محصولات
صناعيه تجارتلر نك مرجع و مركزى اولدى.
بو ثروتلر ك راتى عقول اهالى به مدار كلى
اوانغله مدنيت قديمه نك تجديد و اكملسنه
كيزيشلمش اولدى.

۱۵۴۳ سنه ميلاديه سننده (قوپرىق)

نام اهل تحقيق ك كتابى طبع و نشر اولدى.
ايتاليالى (لوقرس) نام حكيم هيت جديده
رونق بخش انتشار اوله رق كسواكب ثابته دن
هر برينك برر كوش اولديغنى و عالم جسمانيك
حدو پايانى اولديغنى و ارضك برقرينى ييكى
بولديغنى كى سيارات نماره دن بمضيسنك دى
ايقارى اولديغنى اعلان و تعاليم ايلدى. كذلك
ايتاليالى (بروتو) نام عالم جواهر و بسياسيط
اجسامه زياده اهتمام ايدرك هرشى ايندن متولد
اولديغنه و بناء عليه اشيا نك مادر عموميسى ايدو كنه
قائل اولدى. مومى اليه تفلسف ايتكله رهبا نرطعن
و تكفير ايتد كدن ماعدا اعدام و تدميره قدر قيام
ايلديلر. ايدى غدر كارانه رهبايندن برجاي
خلاص بولق اميديله جنوه و پارسه هجرت
واورالده ازانمقده اولديغنى اكلامغله تبديل
قيامت ايدرك انگلتره و بعده المانيا به فرار ايتمش
و عاقبت ۱۵۹۲ ده ويانه ده انگيزيسيون المنة
كرفتار اولش و برمدت حبس خانه لده توقيف
و تعذيبدن صكره ۱۶۰۰ سالنده احراق بالنار
ايدلشدر (۵)

كذلك معارف تهيميله خبلى عالملى توقيف
(۵) رهبانلر ك علوم طبيعيه علمينه
بودر جه اوغراشمارى كندولرني مأمول ايتدكلرى
قدر فائده مند ايدمى. شو عداوتلرى
مذهباريله حادثات كسونه يي تميز ايتيشلرندن
نشأت ايلدى. مرقوملر قوه روحانيه
و جسمانيه لرني جمع ايله اوغراشدقلى حالده
يله نه تلسقوب و نه خرده بين اختراعنى ونه ده
مولدالموضه كشفنى منع ايدمى بيلديلر. واقعا
بر كتابى و حكي بر مؤلفي احراق ايتكله قادر ايديلر.
لكن افكار انسانيه ده اولان انوار تأثيراتى
اطفايه مقتدر اوله مديلر. (برشمكه مولى ياقه
بروجمكه سونمز)

اولديلار . بعضيسى قتل وواعدام و بعضيسى معتقدات علميه لرندن رجوع ببنده انجيل شريفه قسم ايتديريلهرك عفو اولنوردى .
 اوتوز اوچ سنه صكره (كپلر) نام هنوز مشهور كلوب ، المانيا طوپراغنده بو مثالو مؤخدا غدارانه دن سالم بولنك يغندن ، حر كات وابعاد سياراته دائر قوانين ثلث مشهوره سنى كشفله ابقاى نام ايلدى . مومى اليهك بو اوچ قانوننك نتيجه لازمه سى اولان جاذبه عموميه مسئله سنى ميدانه چيقارمق ايجون (نوطون) بو اوچ قانونى بالتمهيد جمله علوم طبيعيه نك مدارى اولان جاذبه عموميه نى كشف و انتاجه موفق اولدى .

١٦ نجى عصر ك اطبائى علوم متاخرينك همان مؤسسارى اولوب معلومات يونانيه نك منافعه خبردار و اهالي نك تربيه عقليه سنه مدار اولمشلردر .

بونكه برابر اندن يوز المى سنه صكره يه قدر معارف ينه لايقيه پارليه مدي . بونك سببى دخى كتب و رسالنده استعمال ايتدكلرى لسان علمى لاتين لسانى اولمى ايدى . چونكه كافه مدارس و مكاتبده انسر كسب علوم محال اولديغندن تسهيل تحصيل و ترقى يه برسد سديد اولمشيدى .
 اوروپا اهالى سى كندور ينه عادتا اجنبى اولان بو لسانك مضرتلرينه ١٨ نجى قرنك اواسطنه قدر تحمل ايتديلر . بو تاريخده عاقبت انى ترك و محو ايدرك علما ايله ارباب صنايعك برلشمسنة نائل و مظفر اولديلر . اندن صكره اسكى يونانلرده كې (٦) ، لسان علمى و على متحد اولدى .

(٦) اسكى يونانلرك لسان علمى و عيليسى فى الحقيقه متحد ايدى . لكن اصطلاحات علمده اكثر يا صعوبت كوريلوردى . از جمله مدلولات الفاظه دائر يونان فلاسفه سنك اطلاق

اولارى ايسه ارباب معارف ايله اهل صنايعى وارباب حرفتى ياقلشدير برلسان مشترك و مكملك فقدانى و بناء عليه علما ايله عوام بيننده اختلاط و تعاطى افكارك عدم امكانى ترقى ايتيشلرينه باشليجه برسبب اولمشدى .
 اشته بوكې ممكن الازاله موانع رفع ايدلده كجه علوم و فنون ترقيات سربعه يونانى اله اله رق نتايج عظيمه ميدانه كامشدر .

اشبو نتايجدن يالكز هوا حقنده اولانندن بر بنده جك بحث ايدله لم .

١٦ نجى عصر ك ايتدا سنه قندير هوا صويه و بالعكس صوهوايه منقلب اولدقلى رينى زعم ايدرلر ايدى . او عصر ك وسطنده هوانك غاز حالنده بخارى مشتمل اولديغنى اكلاديلر .
 ١٦٣٠ ده هوانك ثقلنى اولديغنى و ١٦٤٣ ده هوانك جميع جوانب ارضدن سطحى اوزرينه بوكنديكنى و ١٦٤٧ ده هوا ده الاستيقيت اولديغنى و هوانك طبقات غير مرئيه سى بربرى اوزرينه

و استعمال لرندن مراد واضح اوليوب معانى حقنده اختلافات غريبه كورينور . مثلاً (هوا) كلمه سندن مراد اولنان معانى مختلفه نك تعيينى ايجون اوروپا ده برقاج ذات سنه لوجه اوغراشديلر .
 القاطنه كنائياتى زياده استعمال ايلدكارندن اكثر اوقات برلفظى ذكر ايتدكارنده انك تمام ماوضع له و معنائى حقيقيسى مراد ايتيوب جزئى مناسبته ديكر معانى مراد ايدرلردى .
 حالبوكه برلفظدن مقصد سطحى بر مفهومى اوليوب اول لفظك دلالت ايتديكى شيدك ماهيت مطلوبه سى لازم ايكن اكاپك اعتنا ايتزلرايدى . و حالا اكثر الفاظك معانيسنه بونظر ايله بقارلر . الفاظك مفهوماتى و مراد اولنان معانيسنى ايسه نيهجه ادم و و قتلر نتايج افكار متسلسله سيدر . عصر مزده ايسه مؤلفلرك الفاظ استعماللنده واقع اولان احتياطارى بك زياده در .

اجرای ضغط و تضییق ایتدیکنی بیلدیلر . ۱۶۶۰ ده
 حیل کیمبویه واسطه سیله عادتاهوایه مشابه
 غازلر حصوله کتورلسی اوکر نلدی . ۱۷۲۷
 ده بوغازلرک نباتات و حیوانات و اجسام جامده
 درونلرنده بولندیغنی و بونلرک بعضیسی قابل
 احتراق و دیگرلری بالعکس اطفاییدیحی و اجسامک
 ارکانندن اولدیغنی اکلا دیلر . ۱۷۷۴ ده
 بوغازلرک بعضیسنک ایچنه بر جسم وضع اولندوقده
 زیاده لمعانه یاندقلرینی و همده اجسامی احراق
 ایتدکلرینی تحقیق ایلدیلر . ۱۷۷۵ ده تنفس
 ایتدیکمز هوا ایکی نوع غازدن مرکب اولوب
 برنوعی محرق اجسام و دیگر نوعی احتراقه نامساعد
 اولدیغنی و بوندن بشقه بخار صوی دخی شامل
 ایدوکنی بولدیلر . ۱۸ نجی عصرک اواخرنده
 هوای نسیمی بر مقدار قابل حامض فحمی دخی
 شامل اولدیغنی و ۱۹ نجی قرنده انلردن ماعدا
 پک جزئی اوله رق نشادر و کذاب روحلرینی دخی
 مشتمل اولدیغنی و بالاخره ینه شو بولندیغمز ۱۹
 نجی عصرده هوای عادی انواع مانطار تخملرینی
 و درلودرلو حیوانات صغیره مورطه لرینی حاوی
 ایدوکنی دخی کشف ایتدیلر . و سنه ماضیه ده
 اکثر غازلری مایع حتی صلب حاله قوممغه ده
 موفق اولدیلر . بقالم دها نلرینی کشف
 و تحقیق ایدرلر !
 از سنه سالفه تاریخی بزی انسانک اسارت
 سیاسی و فکریه سنک دوامندن خبردار و جهل
 تعصبک اقتدار سز لغمه مطمع ایتدیی کبی توارنج
 مستقبله کشف حقایق فتوحات و مظفر یاتله
 رونما اوله جنی کور ینو بو فوز و ظفر لر دخی قانه
 بولاشمیان و خون یرینه مداد اقدان اسلحه
 اقلام ایله حصوله کله جکی وارسته تسوید
 صحایف و سطور در !
 زراعت عقلیه نک محصولی اولان علوم نافعه

غدا سنک میدان حصوله کلسی برطاقم اسباب
 و شروطه متوقفدر . ازان جمله همت و غیرت لرینی
 حکومت عقلیه خدمتده استعمال ایدر ادملر
 یتشدیر مکدر . لکن بو ادملر ثمرات تحصیلرینی
 بیانی حبوبات کبی چارشویه کوتوروب محتاج
 اولدقلری شیرله مبادله اید، بیمک تحت امکانه
 اولدیغندن احتیاجلرینه کافی اوله جق معیشتلر
 دخی احضار اولملیدر . بونک ایچون اها لیک
 ثروت و سامان صاحبلی غنالی رینی تربیه غومیه
 و تزید معارفه بذل و معلملر دخی ثمرات تحصیلنی
 افراد ایچون صرف ایدرک اخذ و اعطاء تمام
 محور لایقنده اجرا اولنمش اولملیدر .
 بعض ملتسارک بو باده اولان سعی
 و غیرتی فائده بخش اوله مامسی اها لیک مز رع
 مدنیتی احضار ایدلردن اول برطاقم غدار
 و جاهل رهبانله تسلیم اولمسننددر .
 حکمت طبیعیه و فیز یولوجیا اعانه سیله
 حصوله کلان سرمایه تحقیقاتدن بالاستعانه
 حسیات ، عقلیات ، جسمانیات و روحانیاته ال
 اوزاتملر . (۷)
 درجات حیوانیه نک اکاداسندن بداء ایله
 درجه درجه ارتقا یتکده و مراتب متفاوته
 حیوانیه نک قوای حیاتیه سنه وارنجه اشنا
 اولقده درلر .
 علوم طبیعیه نک علو در جاتی بیاندن ادبیات
 و فلسفیات و سائر فنلرک مرتبه لرینی تنزیل
 اکلا شلمسون زرا حکومت عقلیه ده کافه اشیانک
 یکدیگره ارتباط کاملی و هر برا کمالک مراتب
 (۷) مسلك طبیعیاتک استعمالی سایه سنده بو قدر
 ایلرولش اولان (فیز یولوجیا) فن طب
 ایله برابر مراتب ترقیده کسب ایتدیکی درجه
 شعبات طبدن اولان فن ک حالنک ترقیسی کوزل
 مودل اولور .

انسانیه ده مدخلیت عظیمه سی وارد . حقایق
کونییه کی کشف و اظهار ایتک اگر چه علوم
آلیه نک خدمتی ایسه ده حقایق مذکوره یی برنظام
مستحسن تحت وضع ایلماک و جمله تمانه رونی
وجلا و یرمک و ملل اقوامی بر اشد یروب مدنیت
عظمایی ' سعادت انسانیه یی و حصوله کتیرمک
ادبیاتله فلسفیاتک و وظیفه نظیفه سیدر .

فیزیولوژیانک زیاده پارلادینی یرالما یادر .
بوقوم مقدم طائفه رها یینه غالب و حاکم
(الحق احق بالاتباع) حقیقته عارف
و عالم اولدیفندن مسائل مبرهه نک نتایجندن
اورکدیلر . زیر ایلر حقایق قبوله اوروپانک
سأردیاری اها لیسندن دهامستعدرلر . لکن
فرانسه و انگلتره قادمیالری اعضایی زمره رها بین
و کروه متعصبینک محکوم و مغلوبلری اولدیفندن
بویله بر علمک اکیال ترقیاته قدر تپاب
اوله مدیار .

معلومات انسانیه شجره سی یونان غیرتیه
دیکلمش ' مدنیت طو پراغنده فلیرلش
عر بیلر وارو پالیرلر خدمتیه نشوونما بولمش
حریت زمانده چیچک و یرمش و عصر مزده
ثمره بخش اولمشدر . بواغاج کنجلمکنده اره
صره بعض کونا فورطنه لره طو تلمش و اغضان
برکت عنوانه موقت بر صورتده خلل و میل
کبی عارضه لر اوغرامش ایسه ده هر دفعه سنده
تدریجا اقتلرندن قور تلمش وله الحمد نهال طوبی
مثالی اولکنندن ده از یاده طوغرلشدر .
شمه یلرده ایسه کو کلرینی اولقدر درین درین
اتمشدر که نه رها بین ونه ده سائر متعصبیندن خوف
واندیشه سی قالمشدر . بناء علیه کیتد کچه
محصولاتی تکثر ایده چک و عالم انسانیه قارشو
خدماتی توافر ایه چکدر .

فلسفه علوم علی وجه العموم ملاحظه

اولندقدسه بر شجره طوبی ثمره اولدینی
کور یلور . اوت بر شجره طوبی ثمره در که باغ
حقیقته نابت و اصلی غایت متین و ثابتدر .
اغصانی ایسه اسمانه یتشمش اولان فنون
متنوعه در . فروع عدیده سی یکدیگردن متمیز
اولغاله برابر بعضیاری میاننده کمال قرابت
و کمینک ار اسنده صورتا مخالفت و مبا ینت
کورینور ایسه ده حد داتنده جمله سنک بر بر یله
مطلقا بر ارتباط و مناسبتی واردر .

مثلا اعضای بدنیه دن بحث ایدن فیزیولوژی
ایله علم حیوانات و علم کیمیا فن معدنیات
و حکمت طبیعیه ایله علم حادثات الجو و هیئت
ایله - حرکات اجسام قوانینندن بحث ایدن -
فن مجانیق کبی علملر پیش نظر مقایسه یه
قولندقدسه هرا یکینک میاننده کوریلان
قرابتلری بیانه محتاج دکلددر . جمیع مطالب
علمیه تلاحق افکار سایه سنده نقدر تدقیق
اولنورسه فروعاتی اولقدر تعین ایدر و هر فرع
شعبات سائر ایله نه درجه تقریب و تعمیق
ایدیلورسه نقاط تماس و مناسبات اولدرجه تین
ایلر . بوندن طولایی علم حیوانات فن نباتاته
و علم طبقات ارض حکمت طبیعیه و کیمیا یه
و بوناردخی علم تشریح و فیزیولوژیایه بونجه
خدمتلر ایتدکلری معلومدر .

مادامکه علوم و معارفک علت غاییه سی
جسملر عزیزی دائما قوه عقلیه یه نک النده مسخر
ایتک و میدان ترقی ده ملل سائر دن کیر و قالماق
ایچون علوم طبیعیه دن ماعدن اخلاق تدبیر
منزل اصلاح مدینه ' فن ثروت ' لسان ' تاریخ
وسائر علوم ادبیه و فنون سیاسیه و اتفاقیه نک
هیچ اوازه اهم شعبه لرندن خبردار اولماق
لازمدر .

بنابرینی نظام عالمک استحصال ولوازم

كذلك المانيا علمای بنامندن برقاچ ذات
جمله اقوامك قوللاندقلى حروف هجايى جمع
وتنبيق و بونلك صورت تلفظلارنى تشریح
وتحقيق والات تكلم انسانیه به توفیق وتطبیق
ايدرك عامة ملل وامك تكلمنه مساعد برالفباى
عمومى تشكيل وترتیبه چالشقمده در . بوايسه
(علم معرفت السنه) نك مناسبت ظاهره سی اولیان
فیرلوجیادن استمداد ايسه بيلمسنك امكانى
كوستر یور .

وكذلك السنه موجوده 'يكديكره اولان قرب
ومناسبتلى جهته' توارىخ مضبوطه دن اقدم
كلش امم بنى ادمك اختلاط وقرابت و بلکه صورت
هجرتلرينك استكشافنه معاونت ایدیور . بوندن
بشقه هر قومت درجه معاوماتى لنتارك عدد
ومدلولاتى نسبتنده اولد یغندن اقوام قدیمه نك
حالت اجتماع وافتراق واختلاطلرنده کی مرتبه
مدنیته دخی علم معرفت السنه وساطتیه بوندن
بویله كشف واستنباط اولنه جغی مأولدر .
علم اثار قدیمه نك فیرلولو جیايه وراثاوجیانك
(انثرو پولوجیا) به امدادلى دخی بوقیلمدن
علوم وفنونك بو عالم جسمانى ایله نقاط تماس
حکمت اساسی هر عالم کاملی برنکته یه عارف
وجمله اصحاب معارفی نیجه دقیقه لره واقف
ايدرك بنى آدمی قرون عدیده دن بری خزینه
تداخلده قامش اولان سرمایه سعاده واصل
وتراكم ايلمش اولان نمای ترقی وثروت حقیقه
نائل ایتشدرد . ارضه موجود موالید ثلاثك
اجناس وانواعی ضبط وترتیب واجناس مختلفه
فن کیمیای جدید ایله تحایل و ترکیب ایدیلر
وهر بریچون علوم مستقله وضع و تدوین
وتفصیلی کتب کثیره و رسائل وفیرده ایضاح
وتبین اولنه رق موزه خانه عقول زیور خواص
ایله تزین قلمشدر .

بشریه نك اكمال قلمسیچون بالجمله شعبات
علومك امتزاجات متكافله ومعاونات متقابله سی
لازمدر و تعیدیکره قیود واعتبارات ایله منشعب
اولور یالکز برعلم واردرك معرفت حقایق
اشیادر یعنی جوهر فرددن صانع عالمه وارنجه
جمله سنی شامل اولدیغی حالده مخلوقاتى برصدا
ایله خالق بولمق انك وکندومرك وامثالرك
مالها وماعلیها وظایفمزی طایقندر .

بوتعاون وتكافلك سبب حقیقیسی دخی
اولدر كه هانكى علمنده اولور ايسه اولسون
قوانین طبیعیه دن برقانون عمومى كشف
اولدقده متعلق اولدیغی علمه مناسبتى اولان
سائر فنلری دخی تنویر وانلرك مسائلنك اشکالاتى
دخی بیان وتفسیر ایلر . تکلم (نسبت مربعیت ایله
متناسب اولمق) قانون حقایق نونى قوه
جاذبه دن بشقه انتشار ضیا وحرارت وتأثیرات
الکتریقیه ومقناطیسیه وامثالنده جریان ایله
بوموادده اولان خفایای اظهاریتمشدر .
اشته بویله کانه كشف اولنمش اولان
بونجه نوامیس طبیعیه پك چوق حادثات
کونییه نك - قبل الرؤیه بيله - مدرك ومعلوم
اولسنه مدار اولدقلى مشهور ومشهوددر .
ظاهرا بری برینه مناسبتى کورنمان علملر
اراسنددخی رشته تعلق وارتباط بولدیغی امثله
ایته دن دخی مستبان اولور . شویله كه :

علم تاریخ وقوعات ماضیه دن بعضیلرینك
اوقاتى خصوصنده علم نجومندن استعانه ومثلا
زمان قدیمه وقوعبولش خسوف وكسوفلری
حساب واستخراج ايدرك تصحیح توارىخ
ایلمشدر . وبالعکس مدت دورلى معلوم اریمان
قویروقلی یلذلرك مدت دور وزمان عودتلى
توارىخده بونلرك ظهورلى وقتلرینه داریازیلان
شیلرله تمیین ایدمشدر .

افکار تلاحق ایتدکجه مسائل و معلومات
کثرت بولمده و وسایط تدقیق انظار چونالدقجه
جهل و تعصب مظهر بندرت و افق مطالب علمیه
کسب وسعت ایتدکدر . انجق مسالك تعلیم
و تعلم دائما افکار عصره مطابق و معارفک ترقی
و انتشاری بمالك متممده نك اصول تدریسه
و تجربه سینه موافق اولمدقجه خلافی اوزره
اصرار ایدنلر کیر و قاله جقارینه دخی شربه یوقدر .
عصر ترقی حصر مزده علومك هر شعبه سنده
معلومدن مجهوله انتقال و مقاصد ادله قطعیه
ایله استدلال اولنه رقی و شجره علم و حکمت
کوندن کونه متانت و ارتقا و اغصان عدیده سی
نشوونما بوله رقی هیئت مجموعه سی طوبی مثال کسب
ترقی و استکمال ایتدکدر . علومك هر مسئله سی
بر معلوم سابقه بالاعتماد مجهول لاحق ایچون
مرجع و جای استناد اولور . یعنی شجره علومك
عروقی زمین تحقیق و یقینه تقدردرین کیدرسه
کوتوکی دخی اول قدر متین و رصین و دالاری
اول درجه مشعب و بالاترین اولور .

بو اسلوب مرغوب اوزره مبادی و مقاصد
علومدن حصوله کلان سلسله حقایقک براوجی
خلقه پولاد یقینیاته مربوط اولدیعی حالده
طرف اخری مطالب بعیده و غامضه یه
مدود اولور .

اشته الیوم علم و حکمت دنیلان شی بو اصول
قویه اوزرینه مؤسس معلومات متسلسله نك
هیئت مکمله سندن عبارتدر .

عصر مزك حکما سی حل مسائل خصوصه صنده
هر حادثه کونییه منفردا و مطالعه ایله اول
باول اولحادثه نك صحت وقوع و ثبوتی تحقیق
ایدنلر بعده نك جمیع جهاتی بالملاحظه
مطالعه سی مقرون اولدیغی جمله احوال و اعراضی
نظر امتحانه چکرلر و بونك سائر حادثات طبیعیه یه

جهت ارتباط و مناسبتی اولوب اولدیغی ارارلر
بینلنده جهت تعلق و مناسبت اولمیانلری
بالتفریق برطرف ایدرلر . بالعکس ارارلنده
مشارکت و تعلق بولنانلری برصربه ترتیب
و تنظیم ایدرک حاصل اولان هیئت مجموعه یه
عطف نظر دقت و بونلری یکدیگره مقایسه یه مبادرت
ایلرلر و بوموادى تحتنه الان قوانین کلیه یی
استنباط ایدرلر و دها صکره یه رصدانه تطبیقه
قوانین مذکوره یی اول حادثات جدیدیه
تطبیق ایلرلر .

بالجمله استنباطات جدیده نك اساس مشترکی
زیرده محرر رصد و تجربه اوزرینه مبتنی در
یعنی « هر وقت عینیه بر درلوسیلرک ظهور یی
کور رایسک نتایج طبیعیه مستمره سنك ظهور یه
کمال امنیتله مترقب اولورز » .

اشته وقوعات کونییه متعاقبه نك اشبو نظام
طبیعی و اصل حقیقیدن تخلفی عديم الاحتمالدر .
بو مطلبك ایضاحی حقنه بر مثال بدیع المال
اولق اوزره هر وقت کوز مزك اوکنده اولوب
مشاهده سیله مألوفی اولدیغمز موم و قندیل
وامثالک کیفیت اشتعاللر نك اسباب و احوالی
بیان و بونك صور استدلال و قوانینی امتحان
ایده لم . شویله که :

« بر چراغ و یاموم یا نوب شعله پاش اولدقده
(نیچون) پارلر ؟ » دیو سوال اولنه
یلور .

اشتعالک علت قریبه سنی کشف ضمنده
مواد مشتعله بالکیمیا ارا نوب بولنمش اولدیغندن
جوابنده « زیرایانان شی بر نوع غاز یعنی (ایدروژن)
ی مشتمل اولغله شدت حرارتدن کورک اجزای
رقیقیه سی اول غاز ایله برابر منتشر اولورکن
طوتیشوب پارلر » .

واقعا بو جواب مجرد بر قیاس منطقیدن عبارتدر .

اولوب ذکر اولنان حرارت قویه لاس و امساکله
ادراك و علو اوزرینه معلق حالنده بولنان
اجزای فحیمه شعله اوزرینه طوتیلان برجسم
باردک یوزنده تگون ایدن ایس کوزایله حس
اولنور . علودن چیقان غازدخی برشیشه ده
طو پلانه بیلوب خواص کیمیویه سیله دیگر
اجسامدن ممتاز اولور .

لکن درجه اولاده ویریلان جواب مذکور دن
صکره «جسم مشتعل» (نیچون غاز نشر ایدر؟)
و مخروط ضیائی بی محیط کور اجزائی (نه سبیدن)
طوتیشور» دیو بر سؤال وارد اولور .
بقیه سی صکره

سلطان فاس مولای خست حضرتارینک اهلای به
خطابا نشر ایتد کلمی بیاننامه نك ترجمه سیدر
ای اهلای

برطاقم اجانبك ملكمزه مدید ایتك و ملكمرك
ثروت طبیعی سنی کسندولرینه حصر ایلمك
املنده اولدقلری معلوم کزدر .

بونیاته قارشو مدافعه عسکریه ایچون ترتیب
ایده کلدیکمزد ادوات جنك وجدال هب ناموسلی
برموت مقصدیله در .

فقط له الحمد وقایه حیات اسبابنه دخی نشبث
هنوز ید اقتدار مزده در .

وقایه حیات دین اسلامك بزه امر ایتدیکی
سعی وغیرت و تقیم لوازم سامان وشو کتله اولور .
تجاوز اعدا وقوع عسند شرفله جان و یرمك
بختیارلق اولدیغی کبی تجاوز اعدا وقوعه
میدان و یرمك ایچون ملكمرك درجات عالیات
ترقیه وصول بولسته و بوجمله وقایه حیاته
همت دخی داعی شرف و مفخرتدر .

دین اسلام برطاقم قواعد مدنییه سلوکی بزه
امر ایتدیکی حالده حیفته اجانب بزى اسباب

تمدنه توسلده مسابقت ایتشلددر .

بزم ملكمرك الحاله هذه ممالك متمدنه دینلان
ممالكه داخل اولدیغندن بزم حقوقی پایمال
ایتك حرص شان مسلکسند وفتح ممالك املنده
بولنان حکومترلر آسان اولشددر .

دیمك اولور که بزه کوره حصن حصین
ملكمركی ممالك متمدنه دن عد ایتدیرمکدر .

بو حصن حصینی بنابرزه کوره بالنسبه آسان
اولوب زیرا اهلیمز حمد اولسون ذکا و درایت
وسعی وغیرت خصوصسند هیچ بر مملکت اهلینسه
غبطه ایتك احتیاجنده دکادر .

بزم نقصانم معارف عمومی جهتمده اولوب
معارف عمومی درجه مطلوبه ده اولسه ملكمرك
قدرینی بیلور و مساعیمزى مملکته خیرلو یوله
سوق ایدر ایدك .

اهالیمز اراسنده برطاقم فرقه لر پیدا اولمش
اولسی نقدر چوق تأسفی داعی اولسه بجمادر .
فرق مزبورده نك وجودی جسم مملکتی دوچار
ضعف ایدوب قوه حیاتی مزى تقیص ایلور .
بو فرقه لر بر نقطه اتحاد و اتفاقه طو پلامغه
صرف اولسه جق همت دنیا واخرتده جالب
مدوحیت و مسعودیت اولسه کرکدر .

دولتار اراسنده حقوق دول نامیله برقاعده
جاری اولوب اوقاعده هر دولتك حقوقی وقایه
وحتی حین محار به ده بیله محارینك یکدیگری
علیهنده صورت فوق العاده ده تجاوزات ایتدی
منع ایله حقوق طرفینی بدرجه بقدر محافظه ایدر .
اما او حقوق دولی متمدن عد اولنان حکومترلر
اراسنده مرعی اولوب هیئت متمدنه دولیه دن
خارج اولنلر او حقوق دولیه دن مستفید اوله مزله .
شمدی لایق میدر که بز کندیمزى دول متمدنه دن
عد ایتدیرمیه رك حقوق دولدن محروم براقه لم .
بزکه بر ملت نجیبیه بز حقمزده بو حقارت